

بررسی انگیزه ها و عوامل پیدایش نقل به معنا در روایات نبوی

روح الله صمدی^۱، علی حسین احتشامی^۲

^۱ دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشکده ی علوم انسانی، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان
^۲ استادیار گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تویسرکان، تویسرکان، ایران. (مسئول مکاتبات)

چکیده

پدیده نقل به معنا که یک حقیقت تأیید شده در تاریخ حدیث است یعنی برخی از راویان حدیث به ویژه در دوره متقدم حدیث، پیش از تدوین آثار حدیثی در مواردی شنیده‌های خود از معصوم را در قالب معانی حفظ می‌کردند و به هنگام انتقال در قالب الفاظی بیان می‌کردند که انتخاب واژگان و ترکیب نحوی آن مربوط به خود ایشان بود، البته با این تأکید که راوی مطمئن بود مطلب را به درستی منتقل می‌کند. کمتر می‌توان در باب واحد، احادیثی را منقول از راویان موازی بازجست که در آنها الفاظ عیناً با یکدیگر انطباق داشته باشند و می‌توان بر این پایه مدعی شد که نسبت نقل به معنا در مقایسه با نقل عین الفاظ، نسبتی قابل توجه است. ناتوانی و نبود امکانات، یا بی توجهی یا احساس نیاز نکردن به نقل عین الفاظ، منع نگارش حدیث توسط خلفاء، عدم کتابت حدیث توسط راویان، ضعف حافظه برخی از راویان از جمله عواملی بود که در پی آن نقل به معنا به وجود آمد. یعنی شنیده‌های خود را با الفاظی دیگر یا ساختاری مشابه که اصل معنا را می‌رساند، بیان می‌کند. نویسنده در پی آن است که اثبات کند اکثر روایات موجود انعکاس عین الفاظ پیامبر(ص) و امام(ع) نیست، بلکه الفاظ اصحاب است. هدف دیگر محقق شناخت عواملی که موجب پیدایش و تسری نقل به معنی در روایات نبوی شده، می‌باشد. روش این تحقیق توصیفی-تحلیلی با فن کتابخانه ای است.

واژه‌های کلیدی: نقل به معنا، نقل به مضمون، نقل به الفاظ، علل نقل به معنا، آسیب شناسی روایات